

A kolosvári Boldog-Asszonyról czimzett domonkosok, jelenleg ferencziek kolostorának ebédlőterme *).

Irta Eszterházy János.

Nálunk, mint tudva van, a kolostorok a tizenhatodik század közepén nagy részt a hitujítók kezeikre kerülván, részint elenyésztek, részint általuk szükségleteikhez képest átídomítottak, és azon néhánynak is, melyek a tizennyolczadik században régi birtokosaikra visszaszállottak, helyreigazítása, az ezen században divó modorban történt, úgy, hogy régi alkotványaira alig ismerhetni. Nem lesz tehát érdektelen a fenérintett zárdának eredeti épségében fentartott refectoriumáról e helyütt megemlékezni, és pedig anynyival inkább, mivel párjára, a monumentális építkezésekben úgy sem gazdag Erdélyben, alig akadhatni: míg azonban az ebédlő teremnek leírásához fognánk, szükségesnek tartom előbb a kolostor történetéről és egyháza építkezési maradványairól röviden megemlékezni ¹⁾).

A mai sz.-ferencziek kolostora Kolosvár legrégibb részén, az úgy nevezett *Óvárban* áll s eredetileg a domokosiak számára, a *Havi Boldogasszony*, Maria ad nives, és sz. Antal tiszteletére volt, valószínűleg román stylben építve. Régi történetéről nem maradtak fen okmányok. Legelőször 1428-ban említetik, mely évben a kolosvári lelkész a zárda-főnökkel perlekedik. — 1455-ben Hunyadi János évenkénti 50 arany forintot adományoz a templom javíttatására és az építés folytatására. Valószínű, hogy a díszes góth stylt használták, melynek oly becses részletei maig fenmaradtak. A kolostor, templomával együtt sokféle viszontagságnak, rombolásnak, változtatásnak volt századokon át kitéve, amint váltogatva katholikus vagy akatholikus kezekbe került, és majd isteni tiszteletre, majd iskolának használtatott. A mit az emberek meghagytak, azt a löpor 1627-ben légbe röpíté, úgy hogy az eredeti alkatból, mely alkalmasint háromhajóju templomból és egy tökélyes zárda négyzetből állhatott, alig maradt fent valami az alapokon — és a díszes, itt bővebben leírandó éttermen, *refectoriumon* kívül.

A monostor tehát, melynek alapjain nagyrészt a már említett ujabbkori, *az emeletekben merően újra alakított* kolostor vagyon, mai nap három szárnyból áll, és épszög alatt az egyház északi hosszhajó oldalához csatolva, ezzel négyszöget képez. Keleti szárnyában

---

*) A elfeledhetlen *Schulcz Ferencz*nek Erdélyre vonatkozó építkezési rajzai a magyar tudom. akadémia archaeologiai bizottságának birtokába jutván, annak kegyes meghagyásából az említett ebédlő teremnek leírása reám bízott. E nagyra becsült kitüntetés által megtisztelve — bár avatottabbak e téren bizonyára nagyobb eredményt tudtak volna felmutatni — parancsa előtt meghajolok, és készséggel teljesítem kívánatát.

¹⁾ A „Magyar Sion“ IV-dik évfolyamában 561—566-ig megjelent érdekes cikkből, itt csak az építményre vonatkozó adatokat közöljük.

a sekrestyének néhány régi tagozott boltív gerince, és egyik négyszög keretű ablaka vonja magára figyelmünket (lásd a II. Táblán az A alatti ábrát) bélletébe, valamint választékába alkalmazott henger alaku faltökökkel, melyeknek talapzata függőleges és rézsutos pálcza taggal van ékítve; felső osztályában csúcsos loherives diszszel, melyben még a régi üveg duczok — Butzenscheiben — is megvannak, felső küszöbén fölfelé fordított fogrovatos pártázattal. Ezen ablak alatt egy kőfaragó jegy — Steinmetzzeichen — (a) is látható.

A kolostor északi szárnyának régi maradványai a legérdekesebb részt képezik, ezen szárny nyugatra a minden díszítmény nélküli leszelt csucs-idomu homlokzatával az utcára néz, és egy, a padlásra nyíló négyszögű diszes ablak által tűnik föl (lásd a II. Táblán a B alatti ábrát), lemez, horony és pálczataggal tagozott bélletéből, valamint két választékából féloszlopok szökkelnek ki, talapzatukon rézsutos bottagu ornamentációval; felső osztályába ékelt loherivü, és e felett halhólyag alaku diszművezettel. — E szárny déli földszinti oldalához kereszt folyosó van alkalmazva, csucsives és jelenleg mérműveitől megfosztott arkadjai a kolostor kertjére nyílnak, e folyosóból egy leszelt lóherivü kisebb ajtó, csekély terjedelmű, valószínűleg éléstáruul használt sötét kamarákba, és a kolostor jelenleg minden régi jellegétől megfosztott konyhájába vezet. Ugyan e folyosóból egy nagyobb ajtón keresztül, mely szintén átszelt lóherivvel záródik, keretén vesszőmű díszlik, és mélyedéseiben henger és körte élű tagozás egymást váltják föl, az ebédlőterembe lehet jutni.

Ez épen fentartott teremnek (lásd hosszú és kereszt átmetszetének rajzait I. Tábla C és D alatt) mérték arányai²⁾, valamint négy holdosztályu diszes háló boltozata, (lásd u. o. ábráját E alatt), mely a terem tengelyének közepére állított oszloptőre (a) és hat pár gyámkőre (b—b''''') nehezedik, meglepő benyomást gyakorol a szemlélőre, és nagy ellentétben áll, szemben a kolostor régi és rozszant állapotban még meglévő maradványaival. Az említett oszloptőnek alapját, a föld alatti helyiségbe helyezett, szabadon álló négyszögű c) pillér képezi, mely az ebédlő teremben a négyszögből, a hosszukás nyolczszögbe megyen át, (lásd II. Tábla ábráját F alatt). E pillér magassága tíz láb és nyolcz hüvelyk, magvának átmérője: két láb hét hüvelyk hosszú, és egy láb és öt hüvelyk széles, talapzatának alsó része vastagabb lemez és kajácsból áll, míg felső részén lemez, henger és horonyból képzett tagozás váltakozik. Fejezete hiányzik, és ezt tagozott gyűrű pótolja, keleti és nyugati oldalaihoz egy-egy vastagabb lemez, és hengeralaku erős gerinczhordó a tő-testtel egybeforrva van alkalmazva, rézsutos pálcza-tagozatu talapzattal és levéldíszítményű kapitellel ékítve. A földszintől négy láb és nyolcz hüvelyk magasságban kiszökel a tőből és azt körülövedzi, egy szintén nyolczszögű tíz hüvelyk széles tagozott lemez vagy asztal — Bench table, Dressoir — oldalaival, a tő oldalaihoz egyenközzé alakulva. Ilyenekre régen, ha nem csalódom, a gazdagoknak fényes vendégségeiben, a lakomán nem használt diszedényei — Schaustücke — rakattak ki; a tő magvából és erős-gerinczhordókból kiemelkedő, a háló boltozatot alakító gerinczek, két hengerből két horonynyal felváltva képződnek és körte-élbe végződve a szemben lévő faltereken részint gömbbé alakultak és felfelé szélesedő diszesen tagozott gyámkövekre nehezednek, részint szintén gyámkövekre helyezett a nyolczszög öt oldalával kiszökő pillérek válkövein nyugszanak. A már szerves alakzatuknál fogva erőteljesebben alkotott válliv hevederein diszesebb tagozást

²⁾ Mérték arányai következők: hossza: nyolcz öl és két láb — szélessége: négy öl és két hüvelyk — magassága (im Scheitel) három öl és három láb.

veszünk észre. Ez négy horony közti három pálczatagból idomíttatik, a végén két élére állított épszögű lemezzel.

Világítását három tágas laposköriv (Stichbogen) záródásu, kifelé szűkülő, három és négy levelű lóherdiszű ablak által nyeri; a negyedik ablak mélyedésébe van alkalmazva a szószek; (lásd ábráját a II. Táblán: alaprajzát C, keresztmetszetét D, és külnézetét E alatt) melyhez lóherivű és tagozott ajtózatot át, szintén a fal vastagságába mélyedett csigalépcsőzet vezet. Felső küszöbűl a kör szelvényéből képződő, és a faltérből kiálló lemez szolgál, hangvető alakban. Rámázata: pálczatag- és horonyokból áll; mélyedésébe illesztett kis féloszlopokkal. Kartámja: tagozott lemez, alatta lóher és háromszög alaku diszművezettel. Megemlítendő még diszes boltozatja (lásd G alatt), valamint bel-sejében a még fen lévő kő pad is, végül a háttérében alkalmazott kis ablakon (H) át beható világosság, a felolvasónak nagyobb kényelmére egyenesen a maga elé tartott könyv vagy iratra vezetetik.

A nyugati falterébe alkalmazott tagozott kis négyszögű, vas ajtószárnynyal ellátott nyílás, a már említett mellékes konyhába szolgál, melyen át ez eledlek a terembe nyújtattak; még láthatók a deszkából készült faburkolatok (Lambris), melyekhez a székek vagy padok illesztettek.

A terem fölötti helyiségnek, mely átalakítása következtében manap padlásul szolgál, mint néhol még fenmaradt falrészeiből, és a már említett diszes ablakáról észlelhetni, rendeltetése egészen más lehetett; azonban tulajdonképen való használatát a fenmaradtakból bajos meghatározni. E refectorium építkezési idejéről szintén nincsenek adataink; mindazáltal talán nem csalódunk, ha keletkezését a tizenötödik század közepére helyezzük, a midőn mint láttuk a kolostor és egyház átídomítása vagy újraépítése történt. Egyébként építkezési rendszere, a boltozat nyomását fentartó tömörebb falrakás, mely az egyes pontokra levezető támoikat már nélkülözi és egész szerkezete is erre utalnak; továbbá a sekrestye, a padlás ablakain, a terem oszloptövében, karzatán ugyan azon tagozást és műídomakat észleljük, mik egy mesternek művét árulják el.

Mint curiosumot megemlítem, hogy *Bánffy Ferencz*, Mátyás király zsákmányából, egy vég (pecia) biborszínű bársonyt, mely mesterségesen rá illesztett arany virágokkal volt díszítve, megszerezvén, azt 1489-ben vagy valamivel később e kolostornak ajándékozta. Ebből a szerzetesek szertartási ruhákat készítettek. — Ulászló király pedig 1493-ben augusztus havában Kolosvárt időzván, ezen egyházat is meglátogató és ámbár igazság szerint a bársony vagy a belőle készített egyházi ruhák Mátyás király utódja, Ulászló király tulajdonát tevék, ezt a szerzetesek bevallották, de kértükre a király ezen adományozáshoz jóváhagyását adá ³⁾.

³⁾ Lásd: Magyar Sion 4-k évfoly. 578. lap.